

KIS-631 – *Candide* e Breizh

[An eskemm-mañ a gavomp pouezus da embann evitañ da wiskañ un neuz prevez. Alies hon eus graet anv eus emzalc'h an dud yaouank a gej gant an aozadurioù breizhek hag an ersav o devez ar re anezho a zo lemm o reiz ha rez a-walc'h o spered da bellaat gant an doñjer ur wech da vat.]

(AM da GE – 12 06 99)

Evit lavarout ar wirionez ned a ket al labour¹. [...] Evit bezañ didro e 'm bije tapet ma sac'had abaoe pell hep adembannadur GEBB² a zo o tont. Adembannet e vo. Pa lavaran « kemer ma sac'had » e talv mont kuit eus al luskadoù breizhek da vat : labourat en uzin evit debriñ ha derc'hel studi ar Yezh evit ma flijadur. Lennet 'm eus pennad G. Pennaod. Skrivet en deus : « Ce que, par antiphrase sans doute, on appelle aujourd'hui le “breton vivant” n'est qu'un magma créolisé de parlars informes auquel il serait de charité païenne d'instiller une seringuée de curare pour abrégé les souffrances neuro-psychologiques qu'il provoque chez ses usagers. » Un toullad mizioù 'zo e vijen bet feuket don. Bremañ ez emc'houlennan...

Dazont ar Yezh zo er skolioù, a gav din. Evidon n'eo ket brav an dazont. Tost 5 000 bugel a zesk brezhoneg er skolioù. Pal « brezhoneg er skolioù » zo kaout notennoù gwelloc'h, deskiñ saozneg ha n'eo ket saveteiñ ur sevenadur.

Prientiñ a ran ur gentel a-zivout ar Gelted. Ne oant ket barrek da stourm a-gevret : flastret e oant bet. Hiziv e vo an hevelep tra. « History will teach us nothing... » a lavar ur ganaouenn savet gant Sting. Un diforc'h zo evelkent : gwechall e stourme ar Stad a-enep ar brezhoneg. Bremañ n'eus ket ezhomm ken : ret eo lezel ar Vretoned d' ober o-unan, ken efedus e vo, ha marteze efedusoc'h.

¹ Aozer al lizher zo gopret gant un aozadur kelenn brezhoneg evel piaouer ar gwir d'ur « gourc'hwel yaouankiz ».

² Alan MONFORT, *Gerioù evit komz brezhoneg bemdez*, emb. kentañ, 1998.

(GE da AM – 15 06 99)

Digalonekaet e hañvalez bezañ. Fellout a ra dit kuitaat an aozadur ma kelennez ha zoken dilezel da labour brezhonek. Koulskoude n'eo ket da dud an aozadur pe da dud all e tleez ober rebechoù, met dit da unan. Pa c'hwiter war un dra bennak, e tleer emc'houlenn : pe fazi 'm eus graet ? Gant gerioù all, e tleez ober pezh a anvemp en ESB un emzezrann. N'eo ket din, na da zen all, e ober e 'z lec'h. Koulskoude e kredin menegiñ dit un nebeut poentoù a ve mat dit adwelout.

Ne anavezan ket ar stal he deus roet dit gourc'hwel nag an dud a ra war he zro. Koulskoude, hervez a glevan, ez eo gaou o fal ha gaou o sol. Ober a reont evel pa vije dilerc'hioù teodyezhoù lec'hel marv kement hag ur yezh vev. Gaou o sol eo tremen da vev pezh a zo marv. Gaou o fal eo na berzhiañ el labour brezhonek nemetañ a ve gwir : diorren ur yezh vev. Mar labourez ganto ne c'hell bezañ nemet evit kaout ur gopr evel ma labourer e forzh pe stal. Pa labouren-me en ur glinikenn, ne rae forzh din mennozioù hag oberoù va c'henlabourerion er-maez eus ar stal ; muioc'h : pa glaske implijidi pe glañvourion mont e brezhoneg ouzhin d'ober plijadur din, e responten dezho e galleg ne oa ket o brezhoneg e-tailh da lavarout pezh a vennent eztaoliñ. Yac'h oa ar spered etrezomp, pa veze d'hon labour boutin ur sol hag ur pal denel gwirion. Anzav a ran ez eo un tamm diaesoc'h da saviad en aozadur ma kelennez, rak ne c'hell ket bezañ yac'h ar spered o ren eno. Mar bezez kreñv a-walc'h da labourat er stal-se betek kavout gwell, e rankez troc'hañ krenn da vuhez e daou : ul lodenn vara ma c'hoariez c'hoari ar boutikl forzh pegen disasun e ve dit, ul lodenn diles ma renez da labour buhez. Dav hetiñ avat e kuitafes ar buanañ gwellañ ar metou kleñvedel-se evit unan yac'hoc'h — o c'houzout evelkent e ranki bepred troc'hañ da vuhez e daou forzh pelec'h ma kavi gopr. A dra sur e ve gwell da 'z yec'hed an diskoulm a venegez : “labourat en uzin” (ouzhpenañ a rin evelkent : gant ma chomfe amzer ha nerzh a-walc'h da 'z labour all).

“Dazont ar Yezh zo er skolioù”, emezout. A c'hell bezañ. Hevelep haeradennoù avat zo a stil gant politikerezh Kafedi ar C'henwerzh. En ESB e haeremp e oa dazont ar yezh e dalc'h savidigezh ur Stad vrezhon, haeradenn houmañ a stil gant dispac'hioù sal emvod an emsaverion. Hogen lavarout a raemp ivez e rank pep tra deraouiñ gant an “dispac'h hiniennel”. Kement-mañ a dalveze, evit a sell ar yezh, ne vemp e tro da gaout ur sell yac'h warni nemet pa ve hi deuet da yezh hon buhez da vat. N'hor be mui ezhomm neuze d'ober prezegennoù a-zivout dazont ar yezh eget m'en deus un den d'ober prezegennoù war e zazont e unan : e zazont a ra dre e labour da gentañ. Arbenniñ a ri o lavarout ez eo ar yezh tra ur gevredigezh ha n'eo ket un dra hiniennel hepken. A-du ganit, met hiniennoù eo a ya d'ober ar gevredigezh ha, mard eo yezh an

hiniennoù un trefoed hep sol na pal, penaos e c'hallfe ur yezh yac'h bezañ hini ar gevredigezh a amparont ? Da fazi eo krediñ eo skolioù a zo da sevel da gentañ : skolioù, ya, met da gentañ ur yezh wir ha yezherion wir ; ar re-mañ hepken a vo gouest da zerc'hel skolioù gwir. E se, da GEBB en deus e roll da c'hoari pa strivez drezañ etrezek ur yezh wir.

Reizh eo a dra sur an deyrann a rez war al luskadoù breizhek ha poent eo dit mont kuit anezho buan. An deyrann-se avat ne vo talvoudus nemet evel un arvez eus da emzeurrann dit. Hag ematerset 'c'h eus, da skouer, war ar perak ez out bet enno ?

(GE da YBAN – 17 06 99)

Kentelioù MENARD war Internet¹ zo brezhoneg reizh dre vras, nemet e chom faos e saviad : komz a ra evel pa vije ur gevredigezh vrezhonek, ar gevredigezh-se o vezañ pe hini an 19^t kantved n'eus mui anezhi, pe hini e geneiled² nad eo ket unan. E nep lec'h ne glever an tennder etrezek ar yezh da c'henel. Pedit ar skolidi da zont d'ar brezhoneg evel pa vije anezhañ ur yezh oc'h arc'hwelañ endeo er bed zo pe o sachañ war un hent bac'h ma talc'h ar gorial lec'h ar spered, pe, evit ar re spiswel a ziverzho buan an touell, reiñ dezho heug da vat. Setu dres pezh a c'hoarvez gant AM. D'ar re a zo o tont d'ar brezhoneg, n'eus nemet un dra da lavarout : deuit war ar chanter da beursevel ar yezh.

¹ À *la petite école du breton*, par Martial Ménard, <http://www.france-ouest.com/cours-de-breton>

² Azonus un arroud evel hemañ da skouer : “On a bien lancé un terme breton pour traduire le mot **cinéma(tographe)**: **fiñvskeudennerezh**, mais il n'a pas fait florès, et l'on dit plus couramment **mont d'ar sinema**.”